

UNIwersytet Ekonomiczny
w POZNANIU

Prof. dr hab. Henryk Sobolewski, prof. zw. UEP
Wydział Zarządzania
Katedra Zarządzania i Analizy Zasobów Przedsiębiorstwa

Poznań, dnia 27.04.2015 r.

Ocena

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Kazojć pt. „Kształtowanie procesów transferu technologii w klastrach morskich w Polsce”

Promotor: dr hab. prof. US Joanna Wiśniewska

Podstawą oceny rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Kazojć pt. „Kształtowanie procesów transferu technologii w klastrach morskich w Polsce” jest pismo prof. zw. dr hab. Waldemara Tarczyńskiego Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania z dnia 7.04.2015 r.

Za punkt odniesienia oceny dorobku naukowego przyjęto treść art. 13.1. ustawy z dn. 14.03.2003 r., o stopniach naukowych i tytule naukowym [...], który zakłada (art. 20 ust. 7), że rozprawa doktorska „powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego [...] oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej [...] oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej”

Biorąc pod uwagę ustawowe kryteria i wymogi stawiane rozprawom doktorskim, w kolejnych punktach, dokonano oceny zasadniczych aspektów rozprawy doktorskiej, a mianowicie:

- wyboru problematyki badawczej i uzasadnienie wyboru tematu,
- podstawowego celu i hipotezy badawczej,
- zakresu rozprawy, źródeł informacji i metod badawczych,
- struktury i zawartości merytorycznej dysertacji,
- rezultatów rozprawy,
- oraz sformułowano konkluzję kwalifikacyjną całej dysertacji.

1. Problematyka badawcza i uzasadnienie wyboru tematu rozprawy doktorskiej

Tematyka klastrów dotyczy stosunkowo nowej problematyki badawczej usytuowanej na pograniczu oddziaływania dwóch ważnych tendencji występujących w rzeczywistym życiu gospodarczym, a znajdujących odbicie w badaniach ekonomicznych. Pierwsza tendencja

dotyczy zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności podmiotów znajdujących się w klastrze. Druga tendencja dotyczy szansy na poprawę funkcjonowania regionów poprzez poprawę relacji społecznych i biznesowych pomiędzy członkami klastra, opartych na zaufaniu działania w specyficznej kulturze.

Sektor morski w Polsce, jak pisze Doktorantka, z którą zgadza się recenzent, „jest sektorem wyjątkowo doświadczonym przemianami gospodarczymi kraju po 1990 roku i rosnącym znaczeniem konsumpcji w produkcie narodowym, a spadającą rolą przemysłu, zwłaszcza ciężkiego. Poważne problemy w sektorze morskim występują od ponad dekady i nie zostały podjęte żadne skuteczne metody wyciągnięcia go z kryzysu”.

Wychodząc z przedstawionych uwarunkowań chciałbym, podkreślić słuszność i trafność wyboru tematu w kontekście intencji, celowości i wymagań stawianych rozprawom doktorskim. Wybór problemu badawczego znajduje uzasadnienie, zarówno w warstwie naukowej, jak i praktycznej.

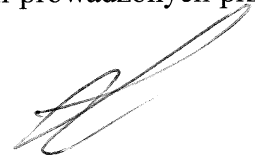
Zasoby istniejącej wiedzy w dziedzinie, o której traktuje rozprawa, ze względu na ich bardzo szczegółowy obszar, są jeszcze niewystarczające w stosunku do rangi i złożoności tematu. Cenne i w pewnym stopniu pionierskie jest dogłębne i analityczne przedstawienie w rozprawie doktorskiej najważniejszych teoretycznych, metodycznych i praktycznych aspektów opracowania modelu transferu technologii w klastrach. Opracowanie tego modelu w odniesieniu do klastrów, a więc zintegrowanych organizacji, działających na rzecz poprawy innowacyjności i efektywności gospodarowania przedsiębiorstw, stanowi szansę dla realizacji ich celów, a pośrednio także rozwoju regionu, w którym funkcjonują.

Mamy, więc do czynienia z rozprawą naukową nie tylko istotnie wzbogacającą zasoby dotychczasowej wiedzy o przedmiocie badań, lecz również o dużym znaczeniu dla dalszego rozwoju badań naukowych w rozpatrywanej dziedzinie, a także o wysokiej użyteczności dla praktyki gospodarczej, która dotychczas nie miała wystarczającego wsparcia teoretyczno-metodycznego ze strony nauki.

2. Cel i hipoteza badawcza rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa mgr Katarzyny Kazojć wyróżnia się logicznym i rzetelnym sformułowaniem założeń merytorycznych, metodologicznych i redakcyjnych, a także prawidłowym wyborem i uzasadnieniem przedmiotu badań.

Autorka za cel pracy przyjęła (s. 8) opracowanie modelu procesu transferu technologii umożliwiającego sprawny przepływ wiedzy technologicznej wewnątrz struktury klastra. Analiza celu podstawowego rozprawy wskazuje na dwutorowość badań prowadzonych przez

Doktorantkę. W pierwszej części Autorka podejmuje udaną próbę opracowanie modelu procesu transferu technologii, w drugiej, analizuje wpływ tego modelu na sprawny przepływ wiedzy technologicznej wewnątrz struktury klastra. Podejście takie umożliwia przeprowadzenie prawidłowej i rzetelnej analizy porównawczej oraz zapewnia transparentność uzyskanych rezultatów.

Podstawowy cel rozprawy został uszczegółowiony czterema celami pomocniczymi, a mianowicie:

- 1) przeprowadzenie krytycznej analizy dorobku w zakresie transferu technologii i funkcjonowania klastrów,
- 2) identyfikacja mechanizmów transferu technologii w klastrach morskich,
- 3) identyfikacja głównych determinant transferu technologii w klastrach morskich,
- 4) ocena polityki innowacyjnej wspierającej procesy transferu technologii w klastrach.

Na tle tak sformułowanego celu głównego i celów pomocniczych Doktorantka formułuje następującą podstawową hipotezę badawczą (s. 8), to jest twierdzenie, że „kształtowanie transferu technologii wymaga modelowania tych procesów, uwzględniającego dobór odpowiednich mechanizmów i stymulatorów przepływu wiedzy technologicznej, prowadzącego do zwiększenia poziomu innowacyjności podmiotów gospodarczych wewnątrz klastra oraz rozwoju struktury klastrowej”.

Dla sprawdzenia prawidłowo postawionej hipotezy głównej Autorka sformułowała cztery hipotezy cząstkowe, które Jej zdaniem ułatwiają potwierdzenie hipotezy głównej, a mianowicie:

- 1) skala i zakres transferu technologii w klastrze są niedostateczne względem potrzeb podmiotów w nim uczestniczących,
- 2) nie opracowano dotychczas modeli procesów transferu technologii w klastrach morskich w Polsce,
- 3) skutkiem niedostatecznego transferu technologii jest niski poziom innowacyjności podmiotów gospodarczych tworzących klaster,
- 4) instrumenty polityki wsparcia transferu technologii niedostatecznie pobudzają te procesy w strukturach klastrowych.

Prezentowane hipotezy w moim przekonaniu są trafnie sformułowane i dobrze porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Takie precyzyjne rozbitcie podstawowej hipotezy badawczej na szereg założeń szczegółowych umożliwia Autorce rozplanowanie badań, sprzyja lepszemu opracowaniu narzędzi badawczych, a także chroni Ją przed

pominięciem ważnych aspektów badanego problemu, bądź zabrnięciu w obszary niezwiązane ściśle z przedmiotem badań.

Sumując, cel rozprawy, hipoteza główną a także szczegółowe hipotezy robocze, są prawidłowo i właściwie sformułowane, a także adekwatne dla podstawowego problemu badawczego. Ujęte całościowo stanowią dla Autorki bardzo ambitne „przedsięwzięcie badawcze”.

3. Zakres rozprawy, źródła informacji i metody badawcze

Podjęte w rozprawie badania odnoszą się głównie do aspektów zarządczych funkcjonowania klastrów i procesów transferu technologii. Podjęta tematyka niewątpliwie ma znacznie szerszy wymiar i związana jest z czynnikami o charakterze prawnym, społecznym czy ekonomicznym. Rozważania umiejscowiono w kontekście sektora morskiego uwzględniając jego szczególne, choć często pomijane znaczenie dla innych obszarów gospodarki kraju. Region ten, pod względem tego typu funkcjonowania klastrów i procesów transferu technologii, w kraju plasuje się na pierwszym miejscu wśród pozostałych województw.

Dobór populacji do badania głównego ma charakter celowy, a udział w badaniu wzięły wszystkie podmioty wchodzące w skład tej populacji. Bardzo cennym jest badanie porównawcze klastrów morskich w Europie oraz innych podmiotów wchodzących w skład klastrów morskich w Polsce.

Chciałbym również podkreślić, że bardzo wysoko oceniam prawidłowo dobrany i wystarczająco długi zakres czasowy badań, który obejmuje projektowany horyzont czasowy analiz lata 2008–2014, przy czym w określonych wypadkach, okres ten jest dłuższy, bądź krótszy, co było zdeterminowane przyczynami obiektywnymi, tj. długością okresu funkcjonowania podmiotów poddanych obserwacji.

Z zadowoleniem i z uznaniem stwierdzam, że we wstępie, a szczególnie w rozdziałach przy badaniach bezpośrednich, Autorka zawarła szczegółowo opis metod wykorzystanych w postępowaniu badawczym. Zgodnie z tym opisem najważniejsze atrybuty recenzowanej rozprawy doktorskiej od strony metodologii i metodyki są następujące:

1. Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny.
2. Krytyczna analiza literatury przedmiotu, zarówno krajowej, jak i zagranicznej.
3. Zastosowanie metody wnioskowania dedukcyjnego oraz analizy porównawczej, na poziomie obserwacyjno-empirycznym.

4. Wykorzystanie wnioskowania indukcyjno-dedukcyjnego oraz analizy studium przypadku.
5. Zastosowanie metody analizy jakościowej i ilościowej na bazie badania ankietowego i wywiadu bezpośredniego z przedstawicielami badanych podmiotów.
6. Dla potrzeb oceny stopnia innowacyjności podmiotów biznesowych klastra oraz wskazania kierunków przepływu transferu technologii w konstruowanym modelu, posłużono się sumarycznym wskaźnikiem innowacyjności podmiotów (SIImic) skonstruowanym na podobieństwo sumarycznego wskaźnika innowacyjności kraju (SII).

Ponadto w dysertacji wykorzystane zostały następujące źródła:

- 1) raporty i opracowania wyspecjalizowanych organizacji i instytucji (GUS, Eurostat, PARP, Cluster Collaboration, UNCTAD, Komisji Europejskiej i innych);
- 2) akty normatywne,
- 3) artykuły i doniesienia medialne (głównie prasowe),
- 4) raporty, strategie, sprawozdania, umowy oraz inne materiały wewnętrzne poddanych badaniu podmiotów,
- 5) informacje zgromadzone w toku wywiadów bezpośrednich oraz badań ankietowych.

Przyjęta procedura metod i technik badania jest właściwa dla prowadzenia obserwacji o charakterze jakościowym i ilościowym, umożliwiła przeprowadzenie gruntownej weryfikacji postawionych hipotez badawczych, jak również formułowanie wniosków i opinii o większym stopniu ogólności.

Należy również podkreślić, że realizacja takiej rozprawy wymagała od Autorki obszernych i gruntownych studiów literaturowych obejmujących zarówno literaturę dotyczącą zarządzania, jak i ekonomii. Źródła literaturowe rozprawy obejmują ponad 300 pozycji literatury zwartej, w tym występują liczne pozycje w języku angielskim. Mamy tu więc solidną dokumentację źródeł bibliograficznych, a rozprawa doktorska napisana jest bardzo dobrym językiem, co sprawia, że czyta się ją z przyjemnością.

Dobór, analiza oraz opracowanie obszernego materiału teoretycznego i empirycznego są przeprowadzone rzetelnie, prawidłowo i sumiennie. Autorka umiejętnie przetwarza zawarte w nim informacje, weryfikuje je i formułuje krytyczne wnioski. Wykazała się również rzadko spotykaną umiejętnością łączenia wątków teoretycznych z konkretną analizą empiryczną. Sumując chciałbym podkreślić, że literatura referencyjna zamieszczona w bibliografii spełnia standardy europejskie, jeśli chodzi o liczebność i sposób doboru.

4. Struktura i zawartość merytoryczna dysertacji

Rozprawa doktorska mgr Katarzyny Kazojć składa się z wprowadzenia, pięciu logicznie ze sobą powiązanych rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisu tabel, rysunków, wykresów i załączników. Całość rozprawy obejmuje 286 stron druku komputerowego, z czego 223 strony stanowi zasadniczą część tej rozprawy. W tekście rozprawy zamieszczono 18 prawidłowo skonstruowanych tabel oraz zaprezentowano 20 logicznie wkomponowanych rysunków i 3 wykresy. Ponadto przedstawiono 4 grupy tematyczne załączników.

Wszystkie części rozprawy stanowią logiczną i merytorycznie zwartą całość, podporządkowaną realizacji celu głównego, który został postawiony we wstępie. Można, zatem podkreślić, że recenzowana rozprawa jest prawidłowa pod względem objętości, mieści się, bowiem ona w zwyczajowo przyjętych ramach rozpraw doktorskich. W tej kwestii, moja ocena jest więc pozytywna.

Przyjęta konstrukcja rozprawy jest przejrzysta i celowa, można nawet z dużą odpowiedzialnością powiedzieć, że trudno byłoby zaproponować jakieś korekty. Doktorantka konsekwentnie i bez zakłóceń realizuje swoje zamierzenia, a tym samym wyjaśnia w rozprawie wiele istotnych teoretyczno-praktycznych kwestii identyfikujących, diagnozujących i projektujących podjęty problem. Doktorantka systematycznie, według logicznego porządku realizuje swoje zamierzenia, stosując podejście od ogółu do szczegółu. Poszczególne rozdziały i podrozdziały w rzeczowy sposób przedstawiają problematykę zawartą w tytule rozprawy.

We wstępie (liczącym 8 stron) zaprezentowano najważniejsze motywy wyboru tematyki rozprawy, sformułowano podstawową hipotezę badawczą, hipotezy szczegółowe, główny cel rozprawy, oraz cele pomocnicze, metodykę badań, zarysowano jej strukturę i zasadnicze zagadnienia rozważane w poszczególnych rozdziałach. Można, zatem uznać wprowadzenie za kompletne, bowiem zawiera wszystkie wymagane elementy o właściwej treści merytorycznej dla tej części rozprawy.

Rozdział pierwszy zatytułowany: „Procesy transferu technologii jako źródło innowacji w przedsiębiorstwie” (46 stron) można uznać za wprowadzający do problematyki rozprawy. Autorka rozpoczyna bowiem od przeglądu treści z obszaru teorii procesów transferu technologii. Szeroki zakres studiów literaturowych krajowych i zagranicznych, a także krytyczna analiza dorobku związana z procesami transferu technologii i funkcjonowania klastrów pozwoliły Doktorantce na stwierdzenie, że połączenie tych dwóch zagadnień w jeden temat badawczy jest słuszne i uzupełnia literaturę przedmiotu w tym obszarze. Na szczególną uwagę w tej omawianej części zasługuje opracowanie Autorskiego pojęcia

transferu technologii, zgodnego z założeniami innych autorów i dopasowanego do potrzeb tej dysertacji. Za cenne z punktu widzenia badań recenzent uważa uwypuklenie (podrozdział 1.3) wzajemnych relacji środowiska biznesowego, samorządowego i naukowego dotyczącego barier i stimulatorów transferu technologii w klastrach.

Rozdział drugi dysertacji pt.: „Funkcjonowanie klastrów morskich we współczesnej gospodarce” (53 strony) ukazuje ujęcie tej problematyki na gruncie postrzegania i rozwoju struktur klastrów przez różnych autorów. Autorka dokonała udanej próby sformułowania pojęcia, klastra, które odnosi do współczesnych dylematów związanych z ich funkcjonowaniem w gospodarce i wiąże z aspektami istotnymi ze względu na realizację celu niniejszej rozprawy. Przedstawiła także teoretyczne cechy doskonałego klastra, prowadzące do jego innowacyjności, a ponadto zaprezentowała poszczególne etapy jego rozwoju i kwestię zarządzania nim jako specyficzną formą powiązania kooperacyjnego.

Sumując, treść tych dwóch rozdziałów jest bardzo cennym i ważnym przyczynkiem dla dalszego toku postępowania badawczego. Podkreślam dużą umiejętność Autorki wykorzystania wcześniejszych badań innych autorów do badań własnych, i w tym między innymi dostrzegam oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego. Definiowanie uznaje się za jedno z najtrudniejszych zadań postępowania badawczego. Należy zatem w tym miejscu pochwalić Autorkę za próbę wzbogacenia o nowe akcenty i przez doprecyzowanie tak trudnych terminów jakim są pojęcia „transfer technologii” i „klaster”. Treść tych rozdziałów stanowi on mocny fundament do dalszych rozważań, zwłaszcza zawartych w rozdziale trzecim i piątym.

Rozdział trzeci zatytułowany „Metodyka oceny procesów transferu technologii w klastrach” (37 stron) Autorka rozpoczyna od przedstawienia, przez różnych autorów i instytucje, metod i mierników służących ocenie procesów transferu technologii. W tym rozdziale recenzent zwraca uwagę na prawidłowy i metodycznie poprawny sposób zaprezentowania etapów projektowania badania procesów transferu technologii w klastrach, dogłębnie uzasadniając ich dobór i opis przyjętych do badania jednostek. Za cenne z punktu widzenia oryginalnego rozwiązania problemu naukowego recenzent uznaje prezentację i szczegółową analizę modeli procesu transferu technologii, ze szczególnym uwzględnieniem procesów transferu technologii w klastrach morskich. Główny cel rozprawy wymagał od Autorki w pierwszej kolejności identyfikacji klastrów morskich w Polsce, a następnie rozpoznania ich struktury i procesów transferu technologii, jakie w nich przebiegają lub mogą przebiegać. Autorka podjęła się zadania próby budowy modelu transferu technologii w

klastrach morskich, z którego wywiązała się w sposób metodycznie i merytorycznie poprawny.

Za szczególnie wartościowe w recenzowanej rozprawie doktorskiej z punktu widzenia twórczego wkładu w dyscyplinie nauki o zarządzaniu, a także przydatności praktycznej uznaję rozdziały czwarty i piąty. Rozdziały te są bardzo udaną próbą weryfikacji hipotezy głównej i hipotez cząstkowych zawartych we wstępie, a także realizacji celu rozprawy.

W rozdziale czwartym (stron 32) zatytułowanym „Funkcjonowanie klastrów morskich w Polsce w latach 2008–2014” Autorka przedstawiła wyniki badań empirycznych dotyczących działania klastrów morskich, ich strukturę, a także plany i perspektywy rozwojowe. Na wyróżnienie w tym rozdziale jest autorski wskaźnik SII_{mic} do określenia poziomu stopnia innowacyjności klastra, przyjmując założenie, że potencjał innowacyjny wynika z innowacyjności podmiotów tworzących jego strukturę.

Rozdział piąty (stron 38) zatytułowany „Postulowane kierunki działań w zakresie procesów transferu technologii w klastrach morskich” przedstawia rozważania Autorki w zakresie analizy porównawczej klastrów morskich w Europie oraz jako studium przypadku Autorka szczegółowo zbadała chorwacki klastr morski. Wnioski wypływające z tych badań pozwoliły Doktorantce na opracowanie oryginalnego modelu transferu technologii, którego zastosowanie w klastrze morskim usprawni procesy transferu technologii. Ponadto Autorka w tym rozdziale zaproponowała sposób implementacji modelu transferu technologii oraz wskazówki dotyczące kierunku zmian w zakresie polityki wspierania procesów transferu technologii w klastrach w Polsce.

Pozytywnie oceniam również ostatni fragment rozprawy doktorskiej, który stanowi podsumowanie. Dokonano w nim oceny problematyki poruszanej w pracy oraz sformułowano wnioski i postulaty. Są one umotywowane oraz ostrożnie i trafnie sformułowane, w których Autorka nie wykracza (z wyjątkiem problemów metodycznych) poza badany obszar.

Choć generalna ocena rozprawy doktorskiej wypada bardzo korzystnie dla Autorki, to jak każda niemal publikacja naukowa powoduje, a ona również, pewne wątpliwości, pobudza do refleksji i nowych przemyśleń. Z obowiązku recenzenta zgłaszam tylko trzy uwagi bardziej dyskusyjne, a mianowicie:

1. W transferze technologii ważne znaczenie ma własność intelektualna, ponieważ jest istotnym elementem budowy zaufania członków klastra. W rozprawie własność intelektualna i jej wybrane formy pojawiają się fragmentarycznie na stronach 26 i 195 rozprawy. Proszę o wyjaśnienie, jakie jest Pani zdanie, co do znaczenia zarządzania własnością intelektualną w klastrze i sposobów jej ochrony.

2. Ważne znaczenie związane z zarządzaniem klastrem ma forma organizacyjno-prawna klastra, szczególnie w stowarzyszeniach (strony 193-194). Proszę o szersze odniesienie się, wskazując na ewentualne zalety i wady różnych form organizacyjno-prawnych klastrów.

3. Ważną rolę w rozwoju regionów spełniają samorzady. Wprawdzie Doktorantka m.in. na stronach 33, 73-74, 81, 89, 118 rozprawy odnosiła się do roli samorządu w modelu transferu technologii w klastrach morskich, jednak w części empirycznej o roli samorządu jest niewiele. Proszę szerzej wyjaśnić rolę samorządu w modelu transferu technologii w klastrach morskich.

5. Rezultaty badawcze rozprawy

W moim przekonaniu całość postępowania badawczego i osiągnięte rezultaty stanowią podstawę do nadania Doktorantce stopnia doktora nauk ekonomicznych z dyscypliny nauki o zarządzaniu.

Jest to, moim zdaniem, dysertacja o rzadko spotykanej pracochłonności, przy czym na szczególne wyeksponowanie zasługują jeszcze następujące jej cechy:

1. Przedstawia obszerne studium teoretyczno-metodologiczno-empiryczne dotyczące strategii transferu technologii w klastrach morskich w Polsce.
2. Przedstawia wybrane interpretacje i teorie, które opisują rozpatrywany problem z punktu widzenia przyjętych celów i prowadzonych badań.
3. Zawiera autorskie sformułowanie (wzbogacenie, doprecyzowanie) kilku definicji podstawowych terminów w badanym obszarze, w tym w szczególności „transfer technologii” i „klaster”.
4. Wprowadza porządek terminologiczny w dziedzinie będącej przedmiotem dociekań teoretyczno-metodologicznych i badań analitycznych.
5. Wnioski wynikające z przeprowadzonych badań przez Autorkę są bardzo interesujące i pouczające dla praktyków gospodarczych.
6. Zawiera w sobie Doktorantka zdolność do kreowania własnych propozycji koncepcyjnych, metodycznych i empirycznych, w ramach których następuje syntetyczne uwzględnienie interdyscyplinarnego i wieloaspektowego charakteru złożonych działań, pozwalające na formułowanie własnych koncepcji badawczych.

6. Konkluzja kwalifikacyjna

Sumując pragnę stwierdzić, że rozprawa mgr Katarzyny Kajojć pt. „Kształtowanie procesów transferu technologii w klastrach morskich w Polsce” napisana pod kierunkiem dr hab. prof. US Joanny Wiśniewskiej **w całej pełni odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim w świetle ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych, i stawiam wniosek o dopuszczenie jej do publicznej obrony.**

Jednocześnie biorąc pod uwagę takie parametry pracy jak: oryginalność tematu, waga podjętej problematyki, struktura pracy i sposób jej prezentacji, umiejętność stawiania celów, ocenę analiz empirycznych i argumentację Doktorantki, a także jej umiejętności erudycyjne stawiam wniosek o **wyróżnienie pracy nagrodą Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego** po spełnieniu określonych wymagań przez Doktorantkę.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'K. Kajojć', written in a cursive style.